

SpareBank 1 Ringerike Hadeland

Offentliggjøring av sentral
risikoinformasjon per 31.12.2013
Basel II - Pilar 3

Per 31.12 .2013

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING.....	3
2. VISJON, FORRETNINGSIDÉ OG STRATEGI.....	3
2.1 VISJON OG KJERNEVERDIER.....	3
2.2 FORRETNINGSIDÉ	3
2.3 STRATEGI OG MÅLSETTING	3
3. BASEL II	4
4. SPAREBANK 1 RINGERIKE HADELAND - KONSERNSTRUKTUR.....	7
4.1 KORT BESKRIVELSE AV SPAREBANK 1 RINGERIKE HADELANDS DATTERSELSKAP.....	7
4.2 FELLESKONTROLLERT VIRKSOMHET	7
4.3 ANDRE VESENTLIGE EIERPOSTER.....	8
5. RISIKO- OG KAPITALSTYRING.....	8
5.1 FORMÅL	8
5.2 RISIKOOMRÅDER	10
5.3 ROLLER OG ANSVAR	11
5.4 BANKENS PROSESS FOR RISIKO- OG KAPITALSTYRING.....	11
6. BEREGNING AV KAPITALDEKNING (PILAR 1).....	13
6.1 ANSVARLIG KAPITAL.....	13
6.2 KREDITTRISIKO	14
6.2.1 Styling og kontroll av Kredittrisiko	14
6.2.2 Krav til ansvarlig kapital Pilar 1 per 31.12.2013.....	17
6.3 MARKEDSRISIKO	17
6.4 OPERASJONELL RISIKO	18
7. VURDERING AV KAPITALBEHOV (PILAR 2)	19
7.1 KREDITTRISIKO	19
7.2 MARKEDSRISIKO	19
7.3 LIKVIDITETSRISIKO.....	19
7.4 OPERASJONELL RISIKO	20
7.5 ANDRE RISIKOER	20
7.6 KRAV TIL ANSVARLIG KAPITAL PILAR 2 PER 30.09.2013	20
8. LIKVIDITET OG STRESSTESTER	22

1. INNLEDNING

Dette dokumentet gir en beskrivelse av risiko- og kapitalstyring i SpareBank 1 Ringerike Hadeland. Dokumentet skal dekke kapitaldekningsreglenes (BASEL II) spesifikke krav om offentliggjøring av finansiell informasjon (Pilar 3). Informasjonen er ment å gi markedsaktører bedre grunnlag for å vurdere:

- Bankens risikonivå
- Bankens risikostyring og kontroll
- Bankens kapitalsituasjon og kapitalbehov

Risikojustert kapitalbehov ICAAP er beregnet per 30.09.2013. Øvrig risikoinformasjon er basert på offisielle tall per 31.12.2013 samt uttrekk fra bankens porteføljestyringssystem PorTo per 31.12.2013. Det vises også til bankens årsrapport 2013 med noter for ytterligere informasjon om bankens risiko og risikostyring

2. VISJON, FORRETNINGSIDÉ OG STRATEGI

2.1 Visjon og kjerneverdier

Bankens visjon er: "SpareBank 1 Ringerike Hadeland – den anbefalte banken,"
Banken har kjerneverdiene: "nær, dyktig, fremtidsrettet og engasjert."

2.2 Forretningsidé

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er en solid, lønnsom og selvstendig sparebank i markedsområdene Ringeriks- og Hadelandsregionen og Nittedalsområdet. Banken tilbyr et bredt spekter av finansielle tjenester til personkunder, små og mellomstore bedrifter og offentlig sektor i bankens virkeområde.

2.3 Strategi og målsetting

Overordnet strategi

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har som mål å være et lønnsomt og solid finanskonsern som er attraktiv for kunder, egenkapitalbevisiere, medarbeidere og lokalsamfunnet. Den overordnede strategien skal gjenspeile disse ambisjonene.

Banken skal:

- ha en langsiktig selvstendighetsstrategi som sikrer at beslutninger fattes nær kunden
- ha sterkt kundefokus gjennom nærhet til våre kunder. Bygge langsiktige kunderelasjoner basert på gjensidig tillit og lojalitet gjennom positivt omdømme og i samarbeid med kundene medvirke til vekst og verdiskapning, slik at banken får fornøyde kunder som anbefaler oss til andre
- være moderne og nytenkende og tilby kundene fremtidsrettete produkter og løsninger
- være best til å tiltrekke, utfordre og utvikle dyktige medarbeidere
- ha en bedriftskultur preget av arbeidsglede, initiativ, endringsvilje og tillit
- ha tett samspill med sparebankstiftelsene til utvikling og glede for banken og lokalsamfunnene
- gjennom deltakelse i SpareBank 1-alliansen få stordriftsfordeler, kompetansedeling og produkttilgang.

Strategiske mål – marked

- SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal ha finansbransjens mest attraktive merkevare i sitt markedsområde.
- SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal være størst på personkundemarkedet. Banken skal styrke sin ledende posisjon i Ringeriks- og Hadelandsregionen, og ha en markant økning av posisjonen i Nittedal.
- SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal være den anbefalte bank overfor regionens næringsliv. Banken skal styrke sin ledende posisjon i Ringeriksregionen og forsterke posisjonen på Hadeland og Nittedal.

Økonomiske mål

Lønnsomhet og egenkapitalavkastning

- Egenkapitalavkastning minimum 5 % - poeng høyere enn 5 års statsobligasjonsrente
- Være blant de tre beste i Samarbeidende Sparebanker med hensyn til egenkapitalavkastning hensyntatt egenkapitalandel.

Kostnadseffektivitet

- Målsetting om en kostnadsprosent – cost/income – innenfor 50 % i løpet av 1. halvår 2015.
- Være blant de tre bankene i Samarbeidende Sparebanker med lavest kostnadsprosent.

Netto provisjonsinntekter

- Være blant de tre beste i Samarbeidende Sparebanker med hensyn til vekst i netto provisjonsinntekter eksklusiv provisjonsinntekter fra SpareBank 1 Boligkreditt og EM 1.

Utdelingspolitikk

- SpareBank1 Ringerike Hadeland har som målsetting at minst halvparten av eierkapitalens andel av årsoverskuddet etter skatt i konsernet skal utbetales som kontantutbytte, og tilsvarende at minst halvparten av grunnfondskapitalens andel av overskuddet utbetales som gaver.
- Ved fastsettelsen av utbytte vil det bli tatt hensyn til bankens resultatutvikling, markedssituasjon, stabilitet i utbytte samt behov for kjernekapital.

Kapitaldekning

- Konsernet har et mål om ren kjernekapitaldekning på minimum 14,5 %
- Konsernet har et mål om samlet kapitaldekning på minimum 16 % fra og med 30. juni 2016

-

3. BASEL II

Forskrift for tilsyn og kapitaldekning, som bygger på forslag fra Bank of International Settlements (BIS), Basel II, ble vedtatt av Finansdepartementet ultimo 2006. Regelverket er innført med virkning fra 2007. Regelverket kobler i større grad enn tidligere faktisk risiko og kapitalbinding i bankene.

Kapitaldekningsforskriften består av tre pilarer, hvorav Pilar 3 dekkes av dette dokumentet.

Pilar 1 omhandler minimumskrav til kapitaldekning.

Pilar 2 omhandler myndighetenes tilsynsfunksjon samt bankenes egen kapitalvurdering ICAAP.

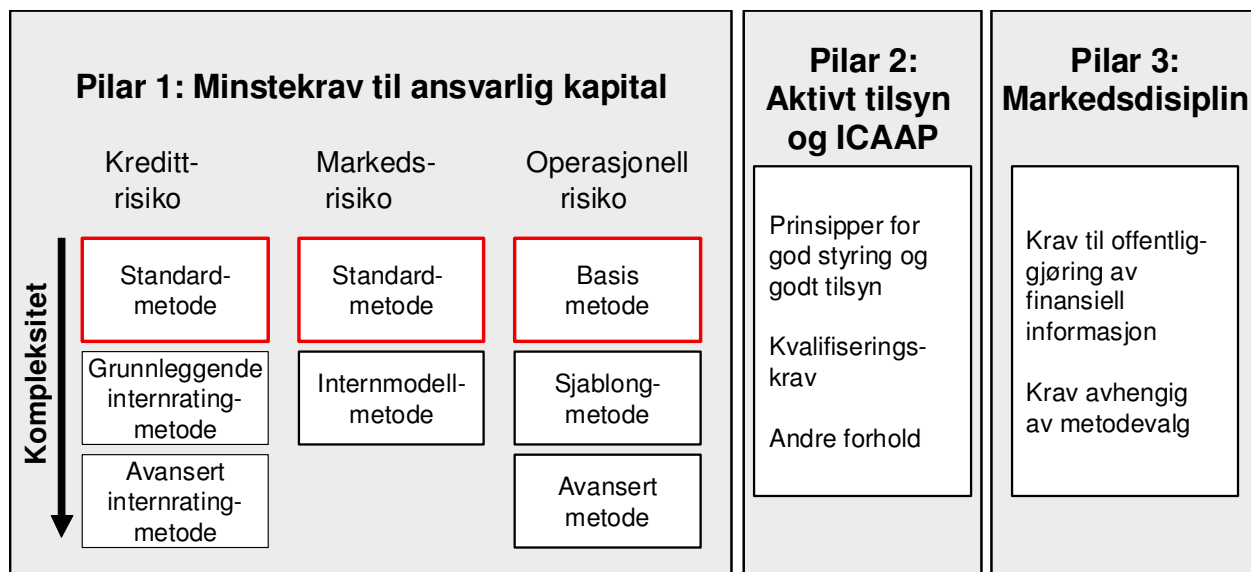
Pilar 3 omhandler markedsdisiplin og krav til ekstern rapportering av risikoforhold.

Formålet med kapitaldekningsregelverket er å styrke stabiliteten i det finansielle systemet gjennom:

- Mer risikosensitivt kapitalkrav
- Bedre risikostyring og kontroll
- Tettere tilsyn
- Mer informasjon til markedet

Som figuren nedenfor viser inneholder Kapitaldekningsregelverket ulike metoder for beregning av kapitalkravet i Pilar I og Pilar II.

Banken benytter, som de fleste sammenlignbare banker, standardmetode for beregning av Kreditt risiko og Markedsrisiko og basismetoden for Operasjonell risiko.

Pilar 1

Pilar 1 omhandler minstekrav til kapitaldekning og er en videreutvikling av det tidligere kapitaldekningsregelverket, Basel I. SpareBank 1 Ringerike Hadeland beregner kapitalkrav etter standardmetoden/basismetoden i Pilar 1, og banken skal til enhver tid dekke regulatoriske kapitalkrav.

Pilar 2

Pilar 2 er basert på to hovedprinsipper. Bankene skal ha en prosess, ICAAP, for å vurdere sin totale kapital i forhold til risikoprofil samt en strategi for å opprettholde sitt kapitalnivå. I tillegg skal tilsynsmyndighetene gjennomgå og evaluere bankenes interne vurdering av kapitalbehov og strategier, samt overvåke og sikre overholdelse av de myndighetspålagte kapitalkravene. Tilsynet har myndighet til å sette i verk passende tilsynsmessige tiltak om det ikke er tilfreds med resultatet av denne prosessen. Det er et regulatorisk krav at banken årlig gjennomfører og dokumenterer ICAAP.

Pilar 3

Formålet med Pilar 3 er å supplere minimumskravene i Pilar 1 og den tilsynsmessige oppfølging i Pilar 2. Pilar 3 skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet, herunder analytikere og investorer, å vurdere institusjonens risikoprofil og kapitalisering samt styring og kontroll.

Kravene til offentliggjøring er spesielt viktig for de banker som benytter egne systemer og metoder for å beregne kapitalkravet. SpareBank 1 Ringerike Hadeland beregner per i dag ikke kapitalkravet basert på egne systemer og metoder

Informasjonskravene fører til at alle institusjoner skal publisere informasjon om organisasjonsstruktur, risikostyringssystem, rapporteringskanaler samt hvordan risikokontrollen er oppbygd og organisert. Videre er det gitt detaljerte krav til offentliggjøring av kapitalnivå og struktur samt risikoeksponeringer, der sistnevnte avhenger av hvilke beregningsmetoder bankene benytter i Pilar 1.

Det er et krav om at offentliggjøring av Pilar 3 skal skje på internett.

Nye reguleringer

Basel III/ CRD IV

I etterkant av den siste finanskrisen la Baselkomiteen frem nye kapital- og likviditetsstandards for banknæringen, Basel III, 16. desember 2010. Standardene gjøres gjeldende for kredittinstitusjoner og verdipapirforetak i EØS-området gjennom EUs kapitaldekningsdirektiv (CRD IV), og innebærer blant annet:

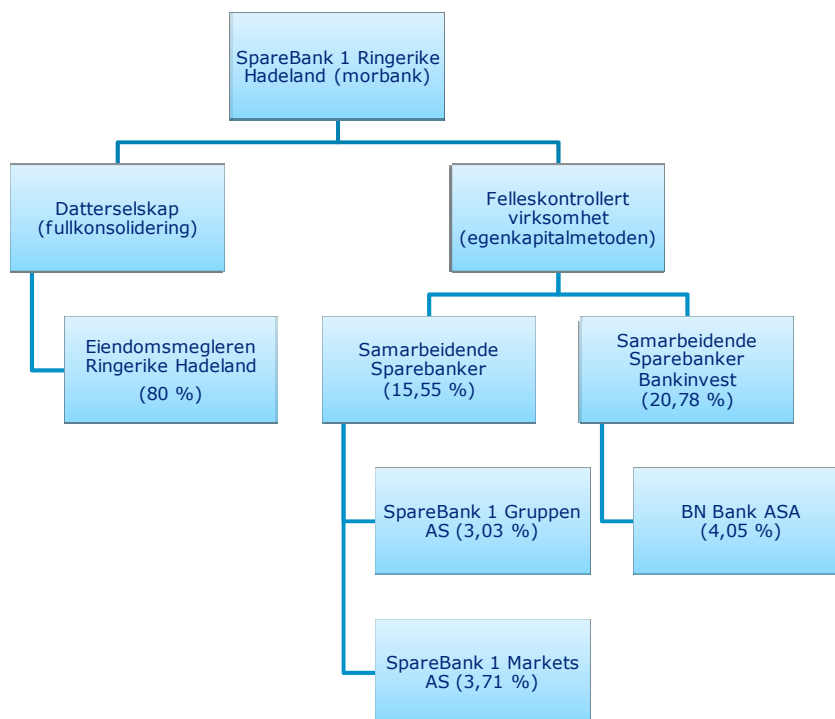
- **Skjerpede krav til ansvarlig kapital:** Skillet mellom kjernekapital, som skal ta tap ved løpende drift, og tilleggskapital videreføres, men tilleggskapitalen skal nå ta tap "at the point of non viability" dersom myndighetene mener dette er nødvendig for å unngå avvikling. Det stilles også strengere krav til kjernekapitalen generelt og den rene kjernekapitalen spesielt. Minstekravet til ansvarlig kapital på 8 % av beregningsgrunnlaget suppleres med eksplisitte minstekrav til både ren kjernekapital og kjernekapital på hhv. 4,5% og 6 %.
- **Krav om kapitalbuffer** for å dempe virkningen av økonomiske og finansielle sjokk. Kapitalbevaringsbufferen skal kunne dekke tap og sikre at kapitalen ikke faller under minimumskravet i kraftige nedgangsperioder. En motsyklisk buffer skal beskytte bankene mot ekstra store tap som kan oppstå som følge av perioder med sterk kredittvekst. Kapitalbevaringsbufferen skal tilsvare 2,5 % av beregningsgrunnlaget. Den motsykliske bufferen skal i utgangspunktet ligge i intervallet 0 til 2,5 %. Banker som opererer med mindre ren kjernekapital enn summen av minimumskravet og bufferkravene vil få restriksjoner på sin utbyttepolitikk, bonusutbetalinger og tilbakekjøp av aksjer.
- **Krav til uvektet egenkapitalandel** ("leverage ratio") som et supplement til de risikovektede minstekravene. Dette kravet er ikke endelig utformet, men det er foreslått at kjernekapitalen skal utgjøre minst 3 % av et eksponeringsmål som omfatter eiendelsposter og ikke-balanseførte poster.
- **Kvantitative likviditetskrav knyttet til indikatorene liquidity coverage ratio (LCR) og net stable funding ratio (NSFR).** LCR måler størrelsen på foretakets likvide aktiva i forhold til netto likviditetsbehov i en stressituasjon 30 dager fram i tid. NSFR måler forholdet mellom tilgjengelige og nødvendig stabil finansiering over en 1-årsperiode. Begge forholdstallene skal være minst 100 prosent.

Standardene skal gjelde fra 1. januar 2013, med overgangsbestemmelser som innebærer full gjennomføring fra 1. januar 2019. De endelige tekstene ble vedtatt i Rådet 20. juni 2013. CRD IV er vedtatt i EU og implementeres per 1. januar 2014. Regelverket er imidlertid ikke inntatt i EØS-avtalen enda, men Finanstilsynet foreslår overfor Finansdepartementet at det midlertidig innarbeides i lover og forskrifter (eksisterende og nye). I praksis vil CRD IV tre i kraft i Norge fra og med 1. juli 2014.

4. SPAREBANK 1 RINGERIKE HADELAND - KONERNSTRUKTUR

Konsernet SpareBank 1 Ringerike Hadeland består av morbanken og Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS, samt de felleskontrollerte virksomhetene Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS og Samarbeidende Sparebanker AS. Bankens konsern struktur fremgår av figuren nedenfor.

SPAREBANK 1 RINGERIKE HADELAND - KONERNSTRUKTUR

4.1 Kort beskrivelse av SpareBank 1 Ringerike Hadelands datterselskap

Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS

Selskapet markedsfører seg under merkenavnet EiendomsMegler 1 Ringerike Hadeland.

Selskapet er eid 80 % av SpareBank1 Ringerike Hadeland og med de to samarbeidsbankene SpareBank 1 Hallingdal Valdres (5% eierandel) og Modum Sparebank (15% eierandel) som medeiere. Selskapet er tilsluttet EiendomsMegler 1-kjeden.

4.2 Felleskontrollert virksomhet

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har gjennom eierandeler i de felleskontrollerte virksomhetene Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS og Samarbeidende Sparebanker AS innflytelse i følgende selskaper:

SpareBank 1 Gruppen AS

SpareBank 1 Ringerike Hadeland inngår i SpareBank 1 Alliansen gjennom sin eierandel på 15,6% i Samarbeidende Sparebanker AS ("SamSpar") som igjen eier 19,5% av SpareBank 1 Gruppen AS.

BNBank ASA

SpareBank 1-bankene gikk sammen og kjøpte Glitnir Bank ASA i oktober 2008. I januar 2009 ble navnet endret til BNBank ASA. SpareBank 1 Ringerike Hadeland er medeier i BNBank ASA gjennom sin eierandel i Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS på 20,8%.

SpareBank 1 Markets

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er medeier i SpareBank 1 Markets gjennom sin eierandel i Samarbeidende Sparebanker AS. Bankens indirekte eierandel er 3,71%

4.3 Andre vesentlige eierposter

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har, i tillegg til innflytelse gjennom eierandeler i felleskontrollerte virksomheter beskrevet ovenfor, innflytelse gjennom eierskap i følgende selskaper:

Samarbeidende Sparebanker Bankinvest 2 AS (Bank 1 Oslo AS)

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er medeier i Bank 1 Oslo AS gjennom sin eierandel i Samarbeidende Sparebanker Bankinvest 2 AS på 15,4%.

SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS

SpareBank 1 Boligkreditt ble etablert i 2005 og SpareBank 1 Næringskreditt ble etablert i 2009 av SpareBank 1-bankene. Selskapene er lokalisert i Stavanger. SpareBank 1 Ringerike Hadelands eierandel er per 31.12.2013 hhv. 2,73% og 3,1%. Selskapene ble stiftet med formål å være et kredittforetak som utsteder obligasjoner med fortrinnsrett i selskapenes portefølje.

5. RISIKO- OG KAPITALSTYRING

5.1 Formål

Risikostyring og kontroll er en del av SpareBank 1 Ringerike Hadeland sin virksomhetsstyring som er beskrevet i kapittelet "Eierstyring og selskapsledelse" i årsrapporten. Risiko- og kapitalstyringen skal støtte opp under Konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse og bidra til å sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal oppnås gjennom en **moderat risikoprofil** og:

- en sterk risikokultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring
- en best mulig kapitalallokering innenfor vedtatt forretningsstrategi
- utnyttelse av synergi- og diversifiseringseffekter
- et tilstrekkelig nivå på kjernekapital ut fra valgt risikoprofil.

Konsernets rammeverk for risikostyring og internkontroll er utviklet i tråd med anerkjente prinsipper og retningslinjer og tilfredsstiller eksterne krav i:

- Sparebankloven med forskrifter
- Finansieringsvirksomhetsloven med forskrifter, herunder ICAAP
- Finanstilsynsloven med forskrifter, herunder internkontrollforskriften og IKT-forskriften
- Eiendomsmeglingsloven med forskrifter
- Aksjelov med forskrifter
- Regnskapslov med forskrifter.

Konsernets policy for risiko- og kapitalstyring revideres og styrebehandles årlig og er styrets instrument for styring av konsernets risikoprofil og kapital- og avkastningsmål. Dokumentet beskriver målene for:

a) Samlet risikovillighet fastsatt gjennom måltall for:

- i. Risikojustert kapital: *beskriver hvor mye kapital Konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen Konsernet har påtatt seg.*
- ii. Konfidensnivå: *beskriver med hvor stor sannsynlighet Konsernet har tilstrekkelig risikojustert kapital for å møte fremtidige svingninger i tapene.*

b) Avkastningsmål fastsatt gjennom måltall for *Risikojustert avkastning*

c) Vekstambisjoner.

Bankens overordnede rammeverk for helhetlig risikostyring bygger på en strukturert og kontinuerlig prosess for risikostyring og internkontroll basert på;

- Overordnet risikovurdering
- Risikovurdering på prosessnivå
- Kartlegging og vurdering av kontroller
- Løpende ledelsesoppfølgingsaktiviteter / handlingsplaner
- Løpende rapportering
- Samlet rapportering (ICAAP, IKF-rapportering, risikorapportering)

Overordnet risikovurdering:

I henhold til forskrift om risikostyring og internkontroll gjennomføres årlig en kartlegging av bankens største risikoområder og vurdering av håndteringen av disse. Resultatet av kartleggingen er utgangspunkt for utvikling av handlingsplaner og kontroller for bankens mest kritiske risikoområder.

Risikovurdering på prosessnivå:

Basert på en overordnet risikovurdering foretas det for bankens vesentligste risikoområder risikovurdering på prosessnivå. Resultatet av kartleggingen er utgangspunkt for utvikling av handlingsplaner og kontroller innenfor risikoområdet.

Kartlegging og vurdering av kontroller:

Basert på resultat fra overordnet risikovurdering identifiseres og iverksettes nøkkelkontroller for de vesentligste risikoområdene. Kontrollaktivitetene består av retningslinjer og rutiner som bidrar til å sikre at de valgte former for risikohåndtering blir gjennomført.

Løpende ledelsesoppfølgingsaktiviteter / handlingsplaner

Løpende utarbeidelse og oppfølging av aktiviteter og handlingsplaner/kontrollplaner på bakgrunn av funn og vurderinger fra kontroller og risikovurderinger.

Løpende rapportering

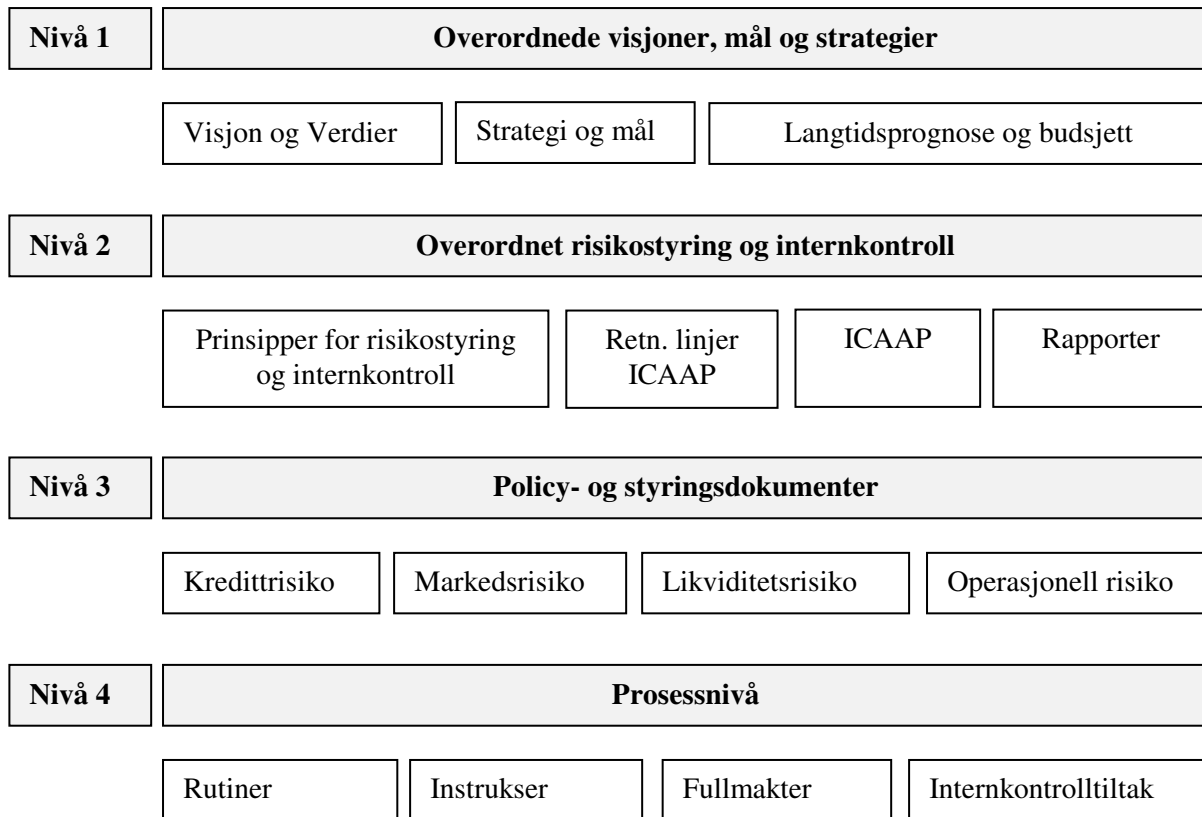
Rapportering av risiko, resultat av kontroller og uønskede hendelser. Bankens ledere og stabs- og fagressurser skal minimum årlig gjennom lederbekreftelser foreta en oppsummerende vurdering av om internkontrollen har vært gjennomført på en tilfredsstillende måte.

Samlet rapportering (ICAAP, IKF-rapportering, risikorapportering)

- Risikojustert kapital beregnes gjennom ICAAP og utarbeides minst én gang per år.
- Internrevisjonen avgir halvårlig rapport om den interne kontrollen til styret
- Ekstern revisor avgir årlig rapport til styret
- Bankens risiko med blant annet overordnet risikobilde, overordnet vurdering pr risikoområde og overholdelse av sentrale risikorammer og måltall rapporteres til styret kvartalsvis
- Adm. banksjef utarbeider årlig, ihht. forskrift om risikostyring og internkontroll, ”...en samlet vurdering av risikosituasjonen som skal forelegges styret til behandling” Vurderingen bygger blant annet på:
 - Revisjonsrapporter fra intern- og ekstern revisor
 - Tilsynsrapporter
 - Risikokartlegginger; ICAAP og overordnet risikovurdering
 - Lederbekreftelser
 - Resultat av nøkkelkontroller og andre kontroller
 - Uønskede hendelser
 - Gjennomføring av kontrollplan
 - Løpende kontroll av rammer og retningslinjer

ICAAP-prosessen gjennomgås årlig i styret som et ledd i bankens vurdering av risikoprofil og nødvendig kapitalbehov. Bankens risikoprofil, målt gjennom risikojustert kapitalbehov, rapporteres til styret kvartalsvis som del av bankens risikorapport.

Bankens rammeverk for risikostyring omfatter styrende dokumenter på 4 nivåer som vist i figuren nedenfor.

5.2 Risikoområder

Banken identifiserer og styrer risiko innenfor følgende overordnede risikoområder:

Kredittrisiko: Risiko for tap som følge av kundens manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser knyttet til utlån, kreditter, garantier og lignende.

Markedsrisiko: Risiko for tap som skyldes endringer i markedsbetingelser eller variabler som renter, valutakurser og verdipapirmarkeder. Markedsrisiko oppstår som følge av at banken har posisjoner i ulike finansielle instrumenter. Dette inkluderer aksje- og renterisiko.

Likviditetsrisiko: Risiko for at banken ikke klarer å finansiere økninger i eiendelene og innfri sine forpliktelser etter hvert som finansieringsbehovet øker eller refinansiere sine forpliktelser ved forfall.

Operasjonell risiko: Risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.

Det er lagt til grunn statistiske metoder for beregning av forventet tap og for risikojustert kapital. Flere av modellene er utviklet i samarbeid med andre banker i SpareBank 1 Alliansen. For risikotyper hvor det ikke finnes anerkjente metoder for å beregne kapitalbehov legger banken vekt på å definere rammer for styring av risikoen som sikrer at sannsynligheten for at en hendelse inntreffer er lav.

5.3 Roller og ansvar

Organisasjonsnivå	Ansvar
Styret	Styret i SpareBank 1 Ringerike Hadeland har det overordnede ansvar for at Konsernet har etablert hensiktsmessige og effektive prosesser for risikostyring og internkontroll i henhold til anerkjente rammeverk. Styret skal sørge for at prosessene blir tilfredsstillende etablert, gjennomført og fulgt opp.
Adm. banksjef	Adm. banksjef skal sørge for at risikostyring og internkontroll i Konsernet blir gjennomført, dokumentert, overvåket og fulgt opp på en forsvarlig måte.
Ledere	Alle ledere er ansvarlige for at risikostyring og internkontroll innenfor eget ansvarsområde er tilfredsstillende.
Risikostyrings-funksjonen	Risikostyringsfunksjonen skal utarbeide tilstrekkelig informasjon for å kunne ivareta og følge opp bankens risikostyring, internkontroll og etterlevelse
Risikoforum	Risikoforum skal bidra til helhetlig risikostyring og systematisk og strukturert oppfølging av konsernets risikoprofil og kapitaldekningssituasjon.
Kredittsjef	Kredittsjefen har sammen med seksjonsledere ansvar for oppfølging og overvåkning av risikoutvikling innenfor kredittområdet samt oppfølging av kvaliteten i kreditt-saker og -prosesser.
Internrevisjonen	Internrevisjonen skal være en uavhengig, objektiv bekreftelsesfunksjon som skal tilføre merverdi og forbedre Konsernets drift gjennom å benytte en systematisk og strukturert metode for å evaluere og forbedre effektiviteten og hensiktsmessigheten i prosesser for virksomhetsstyring, herunder risikostyring og internkontroll

5.4 Bankens prosess for risiko- og kapitalstyring

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risiko- og kapitalstyring er rammeverket basert på følgende elementer som reflekterer måten styret og ledelsen styrer banken på.

- Strategi
- Risiko- og kapitalstyring
- Beredskapsplaner
- Rapportering
- Oppfølging
- Compliance (etterlevelse)

Strategi: Bankens styre gjennomfører revisjon av bankens strategi og retningslinjer regelmessig. Dette innebærer en gjennomgang av endringer i rammebetingelser, herunder konkurransesituasjonen, krav fra offentlige myndigheter, endring i kundeatferd og krav til kompetanse og organisering.

Risiko- og kapitalstyring: Prosessen for risikoidentifikasjon dekker alle vesentlige risikoområder til banken. Prosessen gjennomføres minimum årlig. Det gjennomføres analyser av risikoene som er identifisert for å forstå risikoens egenskaper med tilhørende årsaksmekanismer. Alle vesentlige risikoer er i den utstrekning det er mulig kvantifisert gjennom forventet tap og behovet for ansvarlig kapital. Kvantifisering er i størst mulig grad basert på anerkjente og betryggende metoder for måling av risiko. Risikoanalysen skal også sikre at det foretas en kvalifisert og strukturert vurdering og dokumentering av de etablerte kontroll- og styringstiltakene. Strategi og retningslinjer for gjennomføring av risikostyringen godkjennes av styret og revurderes minimum årlig.

Bankens kapitaldekningsmål skal sikre tilstrekkelig kapital til å oppfylle myndighetskrav i forhold til kapitaldekningen.

Beredskapsplaner: Det er utarbeidet beredskapsplaner som inntreder dersom banken nærmer seg kritiske nivåer innefor ulike risikoområder og kapitalnivåer. Beredskapsplanene beskriver prosedyrer som vil igangsettes ut fra ulike nivåer.

Rapportering og oppfølging: Et viktig element i en effektiv risikostyring er overvåking av den løpende risikoeksponeringen. Alle ledere er ansvarlig for den daglige risikostyringen innenfor sitt eget ansvarsområde, og skal påse at risikoeksponeringen er innefor de rammer som er besluttet av styret. Bankens risikoutvikling følges opp gjennom risikorapporter til styret.

Compliance (etterlevelse): Banken er opptatt av å ha gode prosesser for å sikre etterlevelse av gjeldende lover og forskrifter. Effektive virkemidler for å oppnå dette er:

- Et tydelig verdigrunnlag som er klart kommunisert og forstått i bankens organisasjon
- En prosess for å følge opp og rapportere etterlevelsen av lover og forskrifter

Det er gitt en nærmere beskrivelse av kreditt-, markeds-, operasjonell- og likviditetsrisiko i påfølgende avsnitt.

6. BEREGNING AV KAPITALDEKNING (PILAR 1)

6.1 Ansvarlig Kapital

SpareBank 1 Ringerike Hadeland benytter standardmetoden for kredittrisiko og basismetoden for operasjonell risiko. Konsernets mål om ren kjernekapitaldekning er minimum 14,5% og tilsvarer det maksimale kravet til ren kjernekapitaldekning for banker definert som systemkritiske per 30. juni 2016. Per 31. desember 2013 er dette 3,5 %-poeng høyere enn antatt regulatorisk krav til ren kjernekapitaldekning for SpareBank 1 Ringerike Hadeland per 30. juni 2016. Konsernets mål om samlet kapitaldekning er fastsatt til minimum 16,0 % innen 30. juni 2016. Dette er per 31. desember 2013 1,5 %-poeng høyere enn antatt regulatorisk krav til samlet kapitaldekning for SpareBank 1 Ringerike Hadeland per 30. juni 2016.

Beregningen av kapitaldekningen er foretatt etter gjeldende lovkrav og retningslinjer fra Finanstilsynet. Kapitaldekning for konsernet per 31.12.2013 var 15,6%

Morbank			Konsern	
31.12.2012	31.12.2013	(hele tusen kroner)	31.12.2013	31.12.2012
1.394.665	1.394.665	Egenkapitalbevis	1.394.665	1.394.665
361.134	361.134	Overkursfond	361.134	361.134
288.915	387.782	Utevningsfond	387.782	288.915
58.318	61.180	Grunnfondskapital	61.180	58.318
885	885	Kompensasjonsfond	885	885
3.230	3.473	Avsatt til gaver	3.473	3.230
111.573	119.941	Avsatt til utbytte	120.981	113.013
-2.034	20.564	Annen egenkapital	121.244	90.405
		Minoritetsandel	2.686	4.159
2.216.686	2.349.624	Sum balanseført egenkapital	2.454.030	2.314.725
		Fradrag:		
-114.803	-123.414	Avsatt til utbytte og gaver	-124.454	-116.244
-34.433	-30.501	Utsatt skattefordel, goodwill og andre immaterielle eiendeler	-47.394	-51.659
0	-27.000	Netto urealisert gevinst aksjer tilgjengelig for salg	-5.409	0
-64.735	-181.832	Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	-191.548	-64.735
0	0	Pålegg kapitaldekningsreserve	-347.875	-367.355
-213.971	-362.747	Sum fradrag	-716.680	-599.993
		Tillegg:		
0	12.150	45 % av urealisert gevinst på aksjer klassifisert som tilgjengelig for salg	2.434	0
0	-12.150	Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	-2.434	0
0	0	Sum tillegg	0	0
2.002.715	1.986.877	Netto ansvarlig kapital	1.737.349	1.714.732
		Risikoveid beregningsgrunnlag:		
		Stater		
7.713	6.588	Lokale og regionale myndigheter	6.588	7.713
196.962	235.912	Institusjoner	235.912	196.962
2.149.875	3.001.775	Foretak	3.001.775	2.149.875
1.696.375	1.729.125	Massemarked	1.729.125	1.696.375
5.331.287	5.456.009	Pantsikkerhet i eiendom	5.456.009	5.331.287
46.375	53.087	Forfalte engasjementer	53.087	46.375
0	0	Høyrisikoengasjementer	0	0
43.688	60.937	Obligasjoner med fortrinnsrett	60.937	43.688
34.075	27.825	Andeler i verdipapirfond	27.825	34.075
786.412	304.450	Øvrige engasjementer	424.075	864.738
10.292.762	10.888.187	Sum kredittrisiko	11.008.563	10.371.088
711.810	720.975	Operasjonell risiko	720.975	711.812
11.004.572	11.609.162	Beregningsgrunnlag	11.729.538	11.082.900
-64.735	-193.982	Fradrag for ansvarlig kapital i andre fin.institusjoner	-193.982	-64.735
-50.012	-53.512	Nedskrivninger	-53.512	-50.012
0	0	Kapitaldekningsreserve	-347.875	-367.355
10.889.825	11.361.679	Totalt beregningsgrunnlag	11.134.179	10.600.798
		Kapitaldekning		
18,4 %	17,5 %	Kjernekapitaldekning	15,6 %	16,2 %
18,4 %	17,5 %	Kapitaldekning	15,6 %	16,2 %

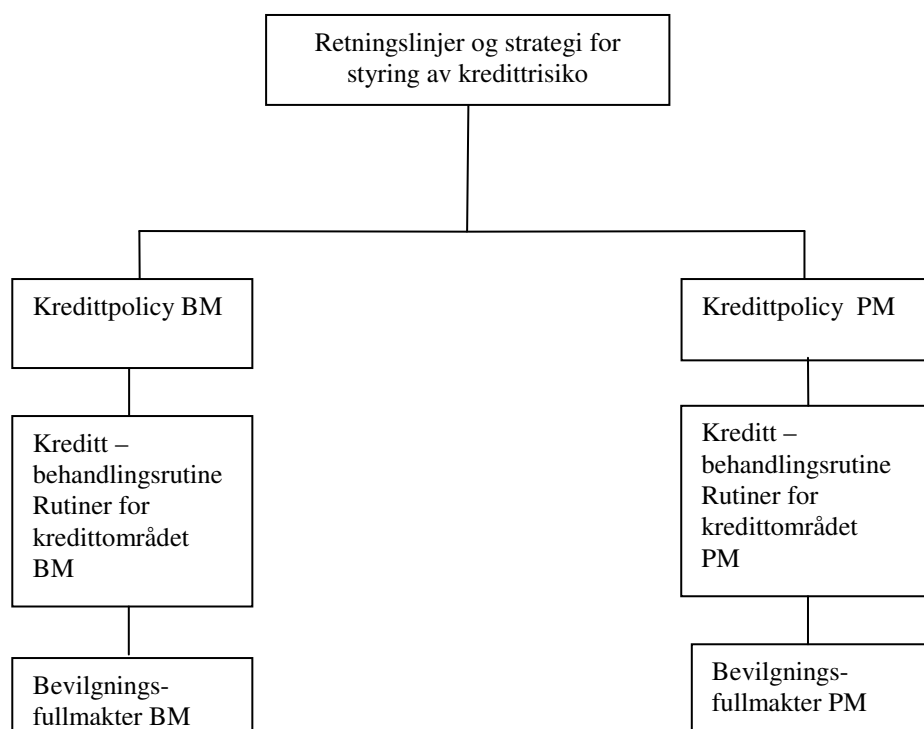
6.2 Kredittrisiko

Kredittrisiko utgjør konsernets største risikoområde. Kredittrisiko defineres som risiko for tap knyttet til at kunder eller andre motparter ikke kan gjøre opp for seg til avtalt tid og i henhold til skrevne avtaler, og at mottatte sikkerheter ikke dekker utestående krav.

6.2.1 Styring og kontroll av Kredittrisiko

Kredittrisikoen styres gjennom konsernets overordnede kredittstrategi hvor styret blant annet har fastsatt mål og rammer for bankens kredittportefølje. Bankens kredittstrategi og kredittpolicy er utledet av bankens hovedstrategi og banken skal ha en **moderat risikoprofil** for kredittrisiko.

Banken har etablert følgende sett av styringsdokumenter for kredittområdet:

Retningslinjer og strategi for styring av kredittrisiko

Retningslinjer og strategi for styring av kredittrisiko fastsetter mål og rammer for kredittgivning og hvordan kredittrisiko skal styres i SpareBank1 Ringerike Hadeland.

Kredittpolicy

Bankens kredittpolicy beskriver hvordan bankens kredittstrategi skal implementeres, hvilke regler rådgiver skal følge, hvordan rådgiver skal avdekke relevante fakta, bruke tilgjengelig verktøy og foreta forsvarlige vurderinger og beslutninger basert på dette.

Kredittbehandlingsrutiner

Bankens kredittbehandlingsrutiner bygger på beskrivelse av kredittprosessene og inneholder kredittbehandlingsens ulike faser, herunder detaljerte retningslinjer, normer og kriterier for kredittbehandling.

Bevilgningsfullmakter

Bevilgningsfullmaktene fastsetter tildeling av kredittfullmakter og beskriver beslutningsstrukturen. Bevilgningsfullmaktene er personlige og er begrenset av risikoklassifisering og engasjement.

Etterlevelse av kredittstrategi og vedtatte rammer overvåkes løpende og rapporteres kvartalsvis til styret.

Bankens risikoklassifiseringssystem er utviklet for å kunne styre bankens utlånsportefølje i tråd med bankens kredittstrategi og for å sikre den risikojusterte avkastningen. Styret delegerer kredittfullmakt til administrerende banksjef. Administrerende banksjef kan videre delegere fullmakter iht vedtatte rammer. Utlånsfullmaktene er gradert i forhold til engasjementstørrelse og risikoprofil.

Bankens kredittmodeller bygger på tre sentrale komponenter:

- Misligholdssannsynlighet (PD)
- Eksponering ved mislighold (EAD)
- Tap gitt mislighold (LGD).

Misligholdssannsynlighet (PD):

Bankens kredittmodeller er basert på statistiske beregninger av misligholdssannsynlighet. Modellene er basert på scoring av utlånsporteføljen og reflekterer misligholdssannsynligheten i løpet av de neste tolv månedene under de gjeldende konjunkturforhold.

Modellen benytter 11 risikoklasser hvorav 2 risikoklasser for kunder med misligholdte og/eller nedskrevne engasjement. Modellene valideres minimum årlig både med hensyn på evne til å rangere kundene samt å estimere PD-nivå. Resultatene bekrefter at modellens treffsikkerhet er innenfor interne mål og internasjonale anbefalinger

Eksponering ved mislighold (EAD):

”Eksponering ved mislighold” er en beregnet størrelse som angir konsernets eksponering mot kunden ved mislighold. Denne eksponeringen består av henholdsvis utlånsvolum, garantier og innvilgede, men ikke trukne rammer.

Tap gitt mislighold (LGD):

”Tap gitt mislighold” angir hvor mye konsernet potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser. Banken estimerer tapsgrad for hvert lån basert på forventet realisasjonsverdi (RE-verdi) på underliggende sikkerheter, gjenvinningsgrad på usikret del av lånene samt kostnadene konsernet har ved å drive inn misligholdte engasjement

Tabellen nedenfor viser intervallene for misligholdssannsynligheten for hver av de ovenfor nevnte misligholdsklassene.

Misligholdsklasse	Nedre grense	Øvre grense
A	0,00 %	0,10 %
B	0,10 %	0,25 %
C	0,25 %	0,50 %
D	0,50 %	0,75 %
E	0,75 %	1,25 %
F	1,25 %	2,50 %
G	2,50 %	5,00 %
H	5,00 %	10,00 %
I	10,00 %	-

Engasjementenes misligholdssannsynlighet, eksponering ved mislighold og tapsgrad ved mislighold danner grunnlaget for beregning av hvert enkelt engasjements forventede tap og dermed klassifisering i fem ulike risikogrupper. I tillegg har Banken en egen risikogruppe for kunder med misligholdte og/eller nedskrevne engasjement.

Tabellen nedenfor viser fordelingen av engasjementer innenfor de ulike risikogruppene. I oversikten inngår brutto utlån, garantier og ubenyttet kreditt.

Totalt engasjement fordelt på risikogruppe (NOK 1000)	2013	2012
Laveste risiko	9.701.038	8.951.390
Lav risiko	2.137.231	1.548.569
Middels risiko	3.695.574	4.102.307
Høy risiko	741.942	796.774
Høyeste risiko	431.642	414.430
Mislighold og nedskrevet	123.045	91.784
Sum	16.830.472	15.905.254

Kvaliteten i porteføljen vurderes som god. 70 % av eksponeringen tilfredsstiller Bankens interne retningslinjer for klassifisering som laveste eller lav risiko. Personmarkedsporteføljen vurderes som meget god, og 92% av porteføljen er klassifisert som laveste eller lav risiko. Kvaliteten i bedriftsmarkedsporteføljen vurderes som god, og 48 % av porteføljen er klassifisert som laveste eller lav risiko.

Ved utgangen av 2013 utgjorde brutto misligholdte lån 66,6 millioner kroner tilsvarende 0,3% av brutto utlån og kredittrisikoen vurderes som moderat.

Tap og mislighold (%)	2013	2012
Tapsprosent utlån	0,1 %	0,1 %
Misligholdte engasjement i % av brutto utlån	0,3 %	0,4 %
Andre tapsutsatte engasjement i % av brutto utlån	0,2 %	0,2 %

Tabellen nedenfor viser eksponeringen fordelt på bransjer.

Totalt engasjement fordelt på sektor og næring (NOK 1000)	2013	2012
Offentlig sektor	285.826	190.761
Primærnæringer	939.498	824.270
Industri	469.755	367.815
Bygg- og anleggsvirksomhet	1.150.542	802.838
Varehandel	359.294	277.615
Transport og lagring	125.310	96.872
Hotell og restaurantdrift	147.683	148.792
Forretningsmessig tjenesteyting	435.877	162.957
Omsetning/drift eiendommer	3.594.457	3.571.766
Diverse næringer	497.537	394.317
Sum totalt engasjement fordelt på sektor og næring	8.005.778	6.838.003
Lønnstakere o.l.	8.824.693	9.067.251
Sum brutto utlån	16.830.472	15.905.254

Tabellen viser at 52% av eksponeringen er mot lønnstakere og lignende. Risikoen knyttet til denne delen av porteføljen vurderes som lav, både som følge av lave misligholdssannsynligheter og som følge av god sikkerhetsdekning, hovedsakelig bestående av pant i fast eiendom.

Omsetning og drift av fast eiendom utgjør 21% av total eksponering. Eiendomsporteføljen knyttet til utleie består i hovedsak av sentralt beliggende eiendommer med langsiktige leiekontrakter og solide leietakere.

Tabellen nedenfor viser eksponeringen fordelt på geografiske områder

Brutto utlån fordelt på geografiske områder (NOK 1000)	2013	2012
Buskerud	7.301.884	7.158.753
Oppland	3.926.846	3.831.739
Akershus	1.693.269	1.470.413
Oslo	1.439.370	1.211.558
Landet for øvrig	354.317	358.368
Utlandet	27.971	23.339
Sum brutto utlån fordelt på geografiske områder	14.743.657	14.054.170

88 % av eksponeringen er knyttet til Buskerud, Oppland og Akershus, de fylkene hvor banken har sitt satsingsområde. Den resterende porteføljen er hovedsaklig knyttet til Oslo

Sikkerheter

Sikkerheter som inngår i risikoklassifiseringen følger rutinen for engasjementsoppfølging eller ved opprettelse av ny sak på kunden. Hovedtyper av pant som benyttes er pant i fast eiendom, registrerbart løsøre, fordringer, varelager, driftstilbehør og landbruksløsøre. Banken har retningslinjer for beregning for verddivurderinger av panteobjekter. Det foretas individuell justering av verdien basert på vurdering av panteobjektets likviditet og pantbarhet. Verdigrunnlaget reduseres deretter med en standard reduksjonsverdi (i prosentpoeng) til normal realisasjonsverdi.

Sparebank 1 Ringerike Hadeland foretar ikke motregning av eksponeringer i eller utenfor balansen ved beregning av kapitalkrav for kredittrisiko.

6.2.2 Krav til ansvarlig kapital Pilar 1 per 31.12.2013

Banken benytter Pilar 1 beregning av samlet kapitalkrav for kredittrisiko ved beregning av risikojustert kapital ICAAP. Samlet kapitalbehov for kredittrisiko etter Pilar 1 utgjør **871** mill. kroner pr 30.12.2013.

Tabellen nedenfor gir en oversikt over hvordan kapitalkravet for kreditt fremkommer.

2.1	SAMLET KAPITALKRAV FOR KREDITT-, MOTPARTS-, OG FORRINGELSESRISIKO	871.055
2.1.1	STANDARDMETODEN (SA)	871.055
2.1.1.1a	SA uten verdipapiriserte engasjementer	871.055
2.1.1.1a.01	Stater og sentralbanker	0
2.1.1.1a.02	Lokale og regionale myndigheter (herunder kommuner)	527
2.1.1.1a.03	Offentlig eide foretak	
2.1.1.1a.04	Multilaterale utviklingsbanker	
2.1.1.1a.05	Internasjonale organisasjoner	
2.1.1.1a.06	Institusjoner	18.873
2.1.1.1a.07	Foretak	240.142
2.1.1.1a.08	Massemarkedsengasjementer	138.330
2.1.1.1a.09	Engasjementer med pantesikkerhet i eiendom	437.480
2.1.1.1a.10	Forfalte engasjementer	4.247
2.1.1.1a.11	Høyrisiko-engasjementer	
2.1.1.1a.12	Obligasjoner med fortrinnsrett	4.875
2.1.1.1a.14	Andeler i verdipapirfond	2.226
2.1.1.1a.15	Øvrige engasjementer	24.356

6.3 Markedsrisiko

Markedsrisiko defineres som tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, aksjekurser og valutakurser. Styringen av markedsrisiko skjer gjennom detaljerte rammer for blant annet investeringer i aksjer, obligasjoner og posisjoner i rente- og valutamarkedene. Rammene vedtas av bankens

styre og gjennomgås minimum årlig. Etterlevelse av rammene overvåkes løpende og status i forhold til styrevedtatte rammer rapporteres månedlig. Rammene ligger godt innenfor de maksimalgrenser myndighetene har fastlagt

Med **renterisiko** menes risikoen for tap av kapital eller inntekter som følge av endring i markedrenten. Dette oppstår som følge av avvik mellom tidspunktet for renteregulering på eiendeler og renteregulering på gjeld. Renterisiko reguleres av rammer for maksimal verdiendring ved en endring i rentenivået på 2 prosentpoeng. Rentebindingen på konsernets instrumenter er i all hovedsak kort og konsernets renterisiko er lav.

Med **kursrisiko** menes risiko for tap av kapital eller inntekter som følge av ugunstig kursutvikling på aksjer, egenkapitalbevis og verdipapirfondsandeler. Dette oppstår som følge av bankens investeringer i aksje-, egenkapitalbevis- og verdipapirfondsmarkedet. Konsernets risikoeksponering mot denne formen for risiko er regulert gjennom vedtatte rammer for maksimale investeringer i de ulike porteføljene.

Med **valutarisiko** menes risikoen for tap av kapital eller inntekter som følge av ugunstig valutakursutvikling. Dette oppstår som følge av at åpne posisjoner i andre valutaer enn bankens basisvaluta, norske kroner, endrer verdi ved valutakursendring. Rammene for valutakursrisiko er uttrykt ved rammer for maksimal total valutaposisjon samt begrensninger i mulig valutaeksponering. Valutarisikoen vurderes som lav

6.4 Operasjonell risiko

Operasjonell risiko defineres av Finanstilsynet som:

”risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser.”

Hendelsestyper er av Finanstilsynet definert som:

Type hendelse	Definisjon
Internt bedrageri	Tap som følge av handlinger med sikte på uberettiget å tilegne seg midler eller omgå lovgivning eller virksomhetens mål unntatt hendelser knyttet til forskjellsbehandling.
Eksternt bedrageri	Tap som følge av handlinger som har til hensikt å bedra, uberettiget tilegne seg midler eller omgå lovgivningen, begått av en tredjepart.
Ansettelsesvilkår og sikkerhet på arbeidsplassen	Tap som følge av hendelser som er i strid med lovgivning, forskrifter og avtaler om arbeidsmiljø, utbetaling av erstatninger som følge av personskade eller andre forhold.
Kunder, produkter og forretningspraksis	Tap som følge av utilsiktede handlinger eller unnlatelser som medfører manglende oppfyllelse av en forpliktelse overfor bestemte kunder (herunder tillits- og egnethetskrav), eller som følge av produktets art eller utforming.
Skade på fysiske eiendeler	Tap som følge av skade på, eller tap av, fysiske eiendeler i naturkatastrofer eller andre begivenheter.
Avbrudd i drift eller systemer	Tap som følge av driftsavbrudd eller systemfeil.
Oppgjør, levering og annen transaksjonsbehandling	Tap som følge av utilstrekkelig eller sviktende transaksjonsbehandling eller systemer for transaksjonsbehandling med handelsmotparter og leverandører.

Styring og kontroll

Operasjonell risiko er en risikokategori som fanger opp alt det vesentligste av kostnader forbundet med kvalitetsbrister i bankens løpende virksomhet. Identifisering, styring og kontroll av operasjonell risiko er en integrert del av lederansvaret på alle nivå. Lederens viktigste hjelpemiddel i arbeidet er faglig innsikt og ledelseskompetanse samt internkontroll, handlingsplaner, kontrollrutiner og gode oppfølgingsystemer. Et

systematisk arbeid med risikovurderinger og styringstiltak bidrar til økt kunnskap og bevissthet om aktuelle forbedringsbehov i egen enhet.

Banken benytter basismetoden ved beregning av kapitalbehov for operasjonell risiko.

7. VURDERING AV KAPITALBEHOV (PILAR 2)

I kapitlene nedenfor er det redegjort nærmere for rammeverk og styring av de risikotypene som ikke dekkes av Pilar 1 - minimumskravet til ansvarlig kapital, samt gitt en nærmere beskrivelse av beregningen av bankens interne vurdering av kapitalbehovet for kreditt-, markeds- og operasjonell risiko der den avviker fra de regulatoriske beregningene.

7.1 Kredittrisiko

Banken bruker i all hovedsak de samme modeller og tilnærminger ved beregning av internt kapitalbehov som ved beregning av minimumskrav til ansvarlig kapital Pilar 1.

Beregningen av minimumskrav til ansvarlig kapital tar ikke hensyn til konsentrasjonsrisiko i porteføljen. Konsentrasjonsrisiko defineres som den risiko som oppstår ved å konsentrere eksponeringen mot en enkelt kunde, bransje, geografisk område - eller mot engasjementer der sikkerhetene har like risikoegenskaper. Konsentrasjonsrisiko hensyntas i beregning av internt kapitalkrav.

Banken beregner tilleggskapital for konsentrasjonsrisiko basert på den anbefalte metoden for beregning av konsentrasjonsrisiko, Herfindahl-Hirschman Indeks (HHI), hvor en HHI indeks beregnes på EAD-fordelingen (Exposure at Default – eksponering ved mislighold) over bransjene. Høy indeksverdi betyr at porteføljen inneholder en eller flere bransjer med høy andel av total portefølje og vice versa.

For å beregne konsentrasjonsrisiko for store engasjementer benyttes Granularity Adjustment (GA) Denne formelen anbefales (kreves) av både svenske og spanske finanstilsyn. Engasjementer som har høy risiko (Uventet Tap UL + Forventet Tap EL) sammenlignet med resten av porteføljen får et stort kapitalpåslag (GA) for konsentrasjonsrisiko for store engasjementer:

7.2 Markedsrisiko

Gjennom interne vurderinger i Pilar 2 beregnes kapital for rente-, kurs-, spread- og valutarisiko for banken. Grunnlaget for beregningen er stresstester som tar utgangspunkt i scenario med stor markedsforstyrrelse. Stresstesten er et verktøy for å analysere hvor store tap forbundet med markedsrisiko banken kan bli påført dersom alle rammer er fullt utnyttet og markedsbevegelsene er store. I en normal situasjon vil ikke alle rammer være fullt utnyttet.

Type risiko	Stresstest på	Stress-scenario
Renterisiko	ramme	2% parallellskift på rentekurve
Spreadrisiko	ramme	2% økning i spread
Aksjerisiko	ramme	50% fall i markedsverdi
Valutarisiko	ramme	20% kursfall

7.3 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko antas eventuelt å oppstå som følge av en eller flere hendelser som medfører problemer for banken å refinansiere balansen. I utgangspunktet vurderes likviditetsrisiko slik at det synes vanskelig å kunne holde kapital for denne risikoen. Imidlertid vil den situasjon kunne oppstå at banken får refinansiert

til en vesentlig høyere risikopremie. I modellberegningene holdes det kapital for et påslag på bankens funding og hvor kredittspredene (margin) økes med på 1%-poeng.

7.4 Operasjonell risiko

Kapital for operasjonell risiko inngår i bankens prosess for vurdering av økonomisk kapital etter pilar 2. Banken benytter i Pilar 1 basismetoden for beregning av operasjonell risiko, dvs. at kapitalkravet utgjør 15% av gjennomsnittlige nettoinntekter siste 3 år.

7.5 Andre risikoer

I Pilar 2-beregningene setter banken også av kapital for forretningsrisiko, eierrisiko og strategisk risiko. Kapitalkrav for eierrisiko knyttes til bankens eierandeler i følgende selskaper;

- Samarbeidende Sparebanker AS
- Samarbeidende Sparebanker Bankinvest 1 AS (BN Bank)
- Samarbeidende Sparebanker Bankinvest 2 AS (Bank 1 Oslo)
- SpareBank 1 Boligkreditt AS
- SpareBank 1 Næringskreditt AS
- Nets
- SpareBank 1 Kredittkort AS
- SpareBank 1 Verdipapirservice AS
- Øvrige bankrelaterte aksjer
- Eiendomsmegler 1

For selskap med egen ICAAP setter banken av kapital ihht bankens andel av selskapenes beregnede ICAAP, for selskap uten egen ICAAP benyttes samme modell som for markedsrisiko

7.6 Krav til ansvarlig kapital Pilar 2 per 30.09.2013

Beregnet kapitalkrav etter ICAAP beskriver hvor mye kapital banken mener den trenger for å dekke den faktiske risikoen banken har påtatt seg. Det er lagt til grunn statistiske metoder for beregning av kapitalkravet, men enkelte av risikotypene forutsetter likevel bruk av kvalitative vurderinger.

Analysene viser at SpareBank 1 Ringerike Hadeland har en forsvarlig kapitaldekning ut fra bankens moderate risikoprofil og beregnede risikojusterte kapitalkapitalbehov. Internt vurdert kapitalbehov per 30.09.2013 er på 1.561 mill. kroner mens tilgjengelig risikokapital er på 2.303 mill. kroner, noe som gir en buffer på 742 mill eller 48%. Bankens kapitaldekning er således betydelig høyere enn både det regulatoriske minstekravet på 9%, bankens gjeldende langsiktige minstemål for ren kjernekapital på 14,5% og bankens beregnede risikojusterte kapitalkapitalbehov på 11,2%

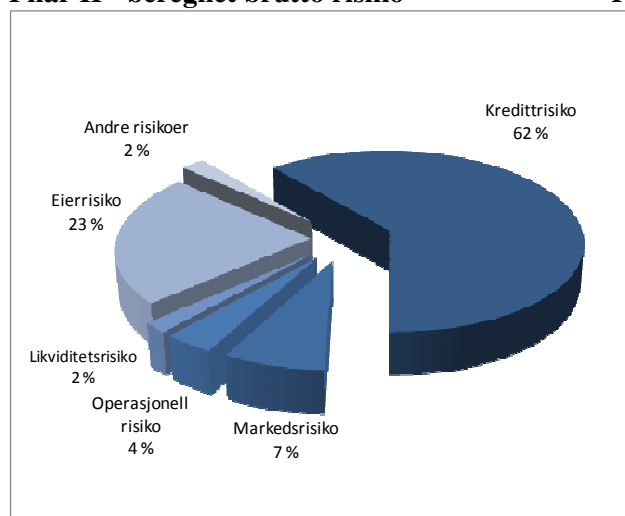
Tabellen nedenfor viser en sammenligning av kapitaldekningskravet etter både Pilar 1 og Pilar 2 (ICAAP);

Risikogruppe	Per 30.09.2013	Per 30.09.2012	Endring	Pilar 1
+ Samlet kapitalkrav for kredittrisiko etter Pilar 1	891	783	14 %	
+ Konsentrasjonsrisiko bransjer	37	18	107 %	
+ Konsentrasjonsrisiko kreditt store engasjementer	34	30	13 %	
+ Konsentrasjonsrisiko geografi	0	0		
Kredittrisiko	961	830	16 %	891
+ Renterisiko	40	40	0 %	
+ Spreadrisiko rentebærende instrumenter	30	30	0 %	
+ Aksjerisiko	45	65	-31 %	
+ Valutarisiko	1	1	0 %	
Markedsrisiko	116	136	-15 %	
Operasjonell risiko	58	57	1 %	58
Likviditetsrisiko	30	28	5 %	
+ Eiendomspriserisiko	0	0		
+ Forretningsrisiko	30	26	15 %	
+ Eierrisiko	362	316	15 %	
+ Strategisk risiko	5	5	0 %	
Andre risikoer	397	346	15 %	
= Sum nødvendig risikojustert kapital før diversifisering	1.561	1.398	12 %	948
- Diversifiseringseffekter (avsettes ikke inntil videre)	0	0		
= Sum nødvendig risikojustert kapital etter div. effekter	1.561	1.398	12 %	948
+ Samlet tilgjengelig risikokapital *	2219	2131	4 %	1671
+ Økning risikokapital (antatt tilbakeholdt andel av periodens resultat)	84	35	140 %	
= Sum risikokapital	2.303	2.166	6 %	1.671
Sum sikkerhetsbuffer etter intern vurdering ICAAP	742	768	-3 %	723
Sikkerhetsbuffer kjernekapital i prosent	48 %	55 %	-14 %	76 %

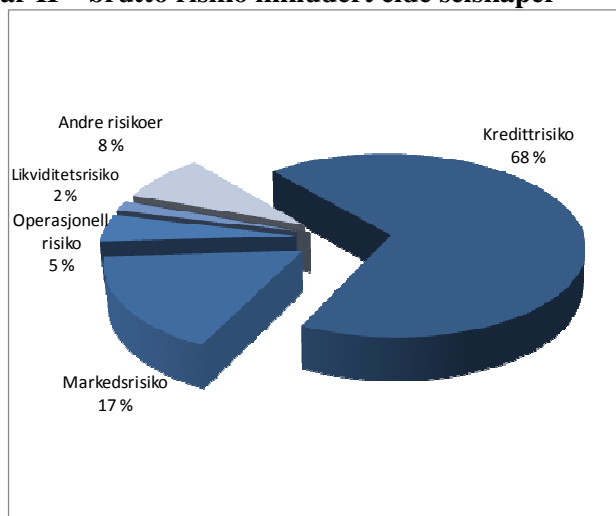
Sammenligningen viser at Sparebank 1 Ringerike Hadeland har et minstekrav til regulatorisk kapital etter Pilar 1 på 948 mill. kroner, mens tilgjengelig kapital er 1.671 millioner kroner. Risikonivået vurderes som moderat. Banken er robust mot tap og med god buffer over påregnelig tap, noe som gir trygghet for en mulig vanskelig konjunkturedgang. En stresstest av bankens kapitalsituasjon ved et mulig alvorlig økonomisk tilbakeslag viser at bankens kapitalsituasjon er robust selv ved en situasjon med lav vekst, fallende marginer og betydelige tap

Figurene nedenfor viser sammensetningen av beregnet brutto risiko for de enkelte risikokategorier for SpareBank 1 Ringerike Hadeland samt risiko inkludert bankens andel av risikoen i eide selskaper.

Pilar II - beregnet brutto risiko

Pilar II – brutto risiko inkludert eide selskaper

Kredittrisiko er som det fremgår av figuren den viktigste enkeltrisiko i SpareBank 1 Ringerike Hadeland med totalt 62% av total risiko, noe som anses naturlig ut fra virksomhetens art.

8. LIKVIDITET OG STRESSTESTER

Det sentrale virkemiddel for å styre bankens likviditet er fastsettelsen av rammer for ulike forhold i bankens balanse. Rammene er organisert slik at over det hele ligger hovedmålsettingen for likviditetsstyringen. Kravet er at banken skal overleve i 12 måneder uten ekstern finansiering.

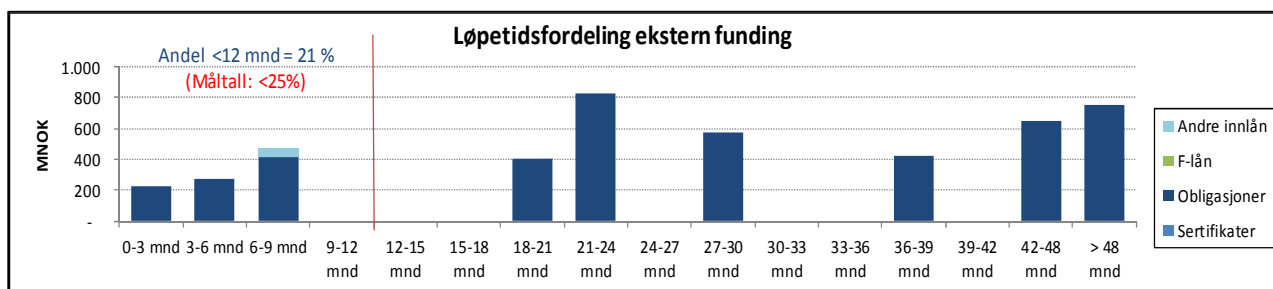
Hovedmålsetting/ risikotoleranse					
Hovedstrategier					
Netto refinansieringsbehov	Langsiktig likviditets situasjon	Likviditetsreserve	Diversifisering	Intradag	Innlån fra ulike markeder

Banken gjennomfører årlige revisjoner av rammer og retningslinjer for likviditetsstyring og funding. I tillegg finnes det en beredskapsplan med definerte handlingsplaner i forhold til definerte hendelser i markedet eller internt. Beredskapsplanen skal gjøre banken i best mulig stand til å håndtere likviditetskriser. I dette ligger både å fremskaffe nødvendig ny likviditet, samt å redusere likviditetsbehovet ved salg av aktiva. Beredskapsplanen beskriver prosedyrer for å frigjøre kapital ved en krisesituasjon. I tillegg forsøkes identifisert hvilke hendelser som kan føre til at man må ta i bruk beredskapsplanen, samt gi en oversikt over mulige tiltak ved en potensiell likviditetskrise

Likviditetsrisiko rapporteres til ledelse og styre som følger:

Rapport	Innhold	Ansvarlig	Frekvens	Mottaker
Risiko rapport	Rapportering på rammer/ måltall og etterlevelse av likviditetsstrategi og vurdering av gjennomførte stresstester	Risiko styring	Kvartal	Styret
Månedss regnskap	Regnskap, oversikt over plasseringer, oversikt over funding ift løpetid, instrument og marked samt tilgjengelig likviditet i kredittinstitusjoner og tilgjengelig volum for overføring til Boligkreditt	Økonomi/ finans	Måned	Styret
Oversikt over bankens kredittrating	Oversikt over bankens skyggerating fra meglerhusene	Økonomi/ finans	Halvår	Styret

Det er et krav i retningslinjene at finansiering i verdipapirmarkedene skal ha en jevn forfallsstruktur. Faktisk forfallsstruktur per 31.12.13 er gjengitt nedenfor.

Forfallsstrukturen anses tilfredsstillende.

Banken skal ha en tilstrekkelig reserve av likvide aktiva for å dekke normal drift med moderat vekst i minimum 12 måneder uten tilgang på ekstern finansiering. Likviditetsreserven skal ha god omsettelighet og diversifisert sammensetning. I tillegg skal banken ha en tilstrekkelig buffer av meget likvide aktiva av høy kvalitet (likviditetsbufferen) for å dekke en netto negativ kontantstrøm neste 30 dager i et stressscenario (stort stress i både bank og marked).

Figuren nedenfor viser en sensitivitetsanalyse per 31.12.2013 som tar utgangspunkt i CEBS Guidelines on Stress Testing (GL32). Analysen simulerer scenarioer innenfor forskjellige tidshorisonter.

Stresstesten viser at banken per 31.12.2013 ihht vedtatt strategi hadde likviditet for 12 mnd normal drift (+1.652 mill. kroner) samt for 1 mnd drift ved stort stress i både bank og system (+215 mill. kroner)

